

Daniëlle Koning

Waarom laat je je niet dopen?

Onderliggende waardeverschillen in de discussie tussen een Nederlandse herbekeerde christen en Ghanese Adventisten

Mijn religieuze levensverhaal in een heel kleine notendop gaat als volgt. Opgegroeid in een warm Nederlands christelijk nest met een vader als predikant in de kerk van de Zevende-dags Adventisten, stond ik op mijn 19^e op het randje van de keuze om mij te laten dopen in dit kerkgenootschap waarin volwassenendoop gebruikelijk is. Op datzelfde moment begon ik aan mijn studie culturele antropologie in Amsterdam, die met haar mijns inziens vrijwel alles doortrekkende cultuurrelativisme mijn jonge geloof volledig afbrak. Na een jaar van inwijding in de studie geloofde ik in letterlijk niets meer en noemde mezelf met tegenzin doch overtuiging agnost. Na jaren van zoeken naar een herwinning van meer substantiële betekenisgevingskaders in het boeddhisme, de New Age en ook nog het christendom, kwam ik uiteindelijk terecht in een opnieuw jarenlang durende systematische dialoog met een bevriende theoloog-filosoof. Dit intensieve gesprek heeft mij uiteindelijk weer laten durven vertrouwen in de Bijbel als bron van goddelijke openbaring en, wonderbaarlijk genoeg, mij gebracht tot het punt dat ik mijzelf weer christen noem.

In de afgelopen tweeënehalf jaar heb ik voor mijn promotieonderzoek intensief veldwerk verricht bij de enige Ghanese kerk die het kerkgenootschap van de Zevende-dags Adventisten in Nederland met haar 5000 leden rijk is. De Adventkerk in Ghana werd als kerkgenootschap officieel gesticht in 1888 en kent momenteel meer dan 1.000 kerken en bijna 350.000 leden op 23 miljoen inwoners. In de jaren zeventig raakte de migratie uit Ghana naar Europa in een stroomversnelling, vanwege economische achteruitgang, politieke instabiliteit en het grote verschil tussen het aantal goed opgeleiden (als gevolg van de invoering van de onderwijsplicht in 1961) en de beperkte werkgelegenheid. Te midden van de Ghanese migranten die naar Nederland kwamen, waren honderden Adventisten. Een kleine groep hiervan heeft uiteindelijk een eigen gemeente

TD 31

Doopritueel
Zevendedags-
adventisten,
Almere,
maart 2008

gesticht. Deze kerk heeft momenteel zo'n 200 leden en bevindt zich in de Bijlmer naast vele andere Ghanese en niet-Nederlandse of multiculturele kerken, die voornamelijk pentecostaal zijn.

Mijn onderzoeksinteresse in de kerk van de Ghanese Adventisten was uiteraard ingegeven door mijn eigen achtergrond in de Adventkerk, maar mijn affiniteit was alleen sociaal-historisch van aard. Mijn herbekering tot het christendom had zich nog niet vertaald in een keuze voor een specifiek kerkgenootschap zoals dat van de Adventisten. Ik was daarom nog altijd ongedoopt. Juist dit punt van mijn ongedoopte status bleek een belangrijk thema in mijn ontmoetingen met de Ghanese Adventisten. In dit korte artikel wil ik dit onderwerp nader beschouwen om daarmee een aantal onderliggende waardeverschillen in de geloofsbeleving van een Nederlandse 'nieuwe christen' en Ghanese christenen/Adventisten te expliciteren.

A preacher's kid

Het feit dat ik niet gedoopt ben, werd door mijn Ghanese gesprekspartners vaak terloops ontdekt in een discussie over een ander thema, en stuitte zonder uitzondering op grote verbazing. De Ghanesezen vroegen zich namelijk niet af of ik al gedoopt was, maar gingen er van uit dat ik dat was. Deze vooronderstelling was nauw verbonden met hun opvatting over de rol van mijn vader, die zij kenden vanuit zijn functie in het landelijk kerkbestuur en als bezoekend prediker. Aangezien mijn vader predikant is, ben ik een zogenaamde 'PK', een *preacher's kid*, of een *pastor's daughter*. Voor de Ghanese Adventisten is een predikant bijzonder respectabel en gezaghebbend. De PK heeft een vergelijkbare status en geldt als een moreel voorbeeld voor anderen. Een PK heeft de ins en outs van het geloof dag in dag uit geleerd van een expert en zou daarom nooit moeten afwijken van gangbare normen. Zo zouden *pastor's daughters* in Ghana nooit te korte rokjes dragen of *boy friends* hebben en zouden ze steeds actief betrokken zijn bij het kerkleven en het spiritueel motiveren van andere (jeugdige) kerkleden. Dat de PK daarbij de keuze voor de doop zou hebben gemaakt, is een vanzelfsprekend gegeven. Zo hadden de Ghanesezen in de Bijlmer ook hoge spirituele verwachtingen van mij als blanke PK, ook al waren ze zich diep bewust van het seculiere gehalte van veel blanke Nederlanders. Dat ik ondanks het ambt van mijn vader nog niet gedoopt was, leverde mij naast verbazing dan ook af en toe de verwijt op dat ik mijn vader beledigde.

Het idee dat mijn keuzes zo nauw gekoppeld behoorden te zijn aan die van mijn vader, wekte bij mij bevreemding op. Plat gezegd, dacht ik: wat maakt het

uit dat mijn vader predikant is? Ik beleefde mijn geloofsreis als een ten diepste individueel proces waarin ik een ethische verantwoordelijkheid heb om datgene wat ik als goed en waar ontdek te praktiseren. Dat mijn vader een bepaalde spirituele identiteit heeft, kon ik daar niet los van koppelen, maar voor mij werd mijn geloof 'beter', authentieker, als mijn keuzes zoveel mogelijk werden gebaseerd op door mij gevalideerde ontdekkingen van het goede en ware en zo min mogelijk op dat wat anderen in mijn omgeving al hadden bedacht. Individualiteit of interne autoriteit als basis van keuzes was voor mij daarom de hoogste waarde in de religieuze zoektocht, terwijl het navolgen van een door de gemeenschap goedgekeurde (vaderlijke) externe autoriteit voor de Ghanese Adventisten een minstens even belangrijke waarde is. Dit wil niet zeggen dat het individu als autoriteit geen rol heeft bij de Ghanese, maar wel dat in sommige gevallen, zoals dat van een PK, externe autoriteit de overhand heeft. Als je vader predikant is, kún je het gewoon niet maken om je niet te laten dopen.

Redding

De Ghanese die erachter kwamen dat ik tegen hun verwachting in niet gedoopt was, raakten vervolgens bijzonder bezorgd over mijn welzijn en probeerden me met allerlei middelen te overtuigen van het belang van de doop. Sommigen kwamen regelmatig aan de hand van allerlei argumenten met me praten over het thema, maakten aantekeningen van de bezwaren die ik uitsprak en stelden voor dat ik me op zou geven voor de eerstkomende doopgelegenheid. De predikant had één van de speciaal in Ghana gemaakte doopkleden voor het jaar 2008 speciaal voor mij bestemd, en zijn vrouw vertelde me dat ze gedroomd had dat ik me zou laten dopen (wat zij als een boodschap van God zag). Het belang van de doop leek te zijn ingebed in het idee dat dopen min of meer gelijk staat aan het ontvangen van verlossing en de mogelijkheid om naar de hemel te kunnen gaan. Dit idee van de doop als certificaat voor de hemel, gekoppeld met het besef dat we niet weten wanneer Jezus terugkomt, leverde een gevoel van haast op: doop je zo snel mogelijk, want straks is het te laat! Wanneer ik mijn traagheid verdedigde door te verwijzen naar mijn gebrek aan kennis en overtuiging van de Adventistische theologie, werd dat van de hand gewezen door te stellen dat het vergaren daarvan allemaal veel te lang zou duren en dat dit na de doop ook nog zou kunnen.

Voor mij was de argumentatie voor de doop ook op dit punt bevreedend. Kort gezegd dacht ik: hoe kan een uiterlijk ritueel mij redden als ik intern weinig begrijp van datgene waar ik voor kies? Voor mij was het begrip belangrijker dan het ritueel an sich, en kreeg het laatste alleen waarde als de participant er vóór deelname al iets van zou begrijpen. Deze waardeprioritering ontleende ik aan de theologische opvatting dat God het belangrijker vindt dat mensen begrijpen wat ze doen dan dat ze iets doen zonder het te begrijpen. De Ghanese Adventisten hechtten uiteraard ook waarde aan het innerlijk verstaan, wat bijvoorbeeld bleek uit hun ruime aandacht voor Bijbelstudie en prediking en plenaire discussie. Zij vonden het echter vaak belangrijker en urgenter om te doen wat goed is zonder het volledig te begrijpen, dan het goede nauwgezet te verstaan alvorens het te doen. De (verlossende) daad leek bij hen boven het begrip te staan ('doe het maar voor de zekerheid'), terwijl voor mij het begrip boven de daad stond ('ik wil zekerheid voor ik het doe').

Tot slot zagen de Ghanese mijn doop als de voorwaarde voor mij om invloed uit te gaan oefenen op (jonge) Nederlandse Adventisten, die zij op

Signalement

sommige punten van het geloof zagen afdwalen. Zij beschouwden mij op een soms bijna profetische wijze als iemand die een heel belangrijke impact binnen de Nederlandse Adventkerk zou kunnen maken. Vanwege taal-, cultuur- en huidskleurverschillen zagen ze belemmeringen om zelf binnen de Nederlandse kerk hun stem te laten horen. Ik, als Hollander en op de doop na ogenschijnlijk voorbeeldig in het geloof, zou als een soort zending vanuit hun gemeente hier wél toe in staat zijn. De Ghanezen verbonden de doop hiermee aan gezagsbevestiging: wie gedoopt is, heeft recht van spreken.

In mijn beleving heeft de doophandeling echter geen directe relatie tot gezag. De verkondiging van goede en ware zaken kan mijns inziens uit de mond van zowel gedoopte als ongedoopte mensen komen. Voor de Ghanezen verleent het ondergaan van de rituele handeling een belangrijk deel van het gezag, terwijl voor mij met name de interne mens (karakter, denkwijze etc.) dat gezag verleent.

Gedeelde noemers

De drie typen argumenten die de Ghanezen aandroegen om mij te motiveren tot de doop, bleken voor mij weinig motiverend vanwege de genoemde onderliggende waardeverschillen: de rol van interne versus externe autoriteit in het maken van religieuze keuzes, de prioritering van religieus begrip versus religieuze handeling en de rol van het ritueel versus de interne mens in het laten ontstaan van religieus gezag.

Het volledig situeren van deze waardeverschillen zou een veel uitgebreider betoog behoeven. Voor nu volsta ik met een aantal korte concluderende opmerkingen. De gedeelde noemer in de verschillen is internaliteit/cognitie versus externaliteit/lichamelijkheid. Mijn eigen voorkeur voor het eerste is duidelijk verbonden met mijn specifieke reis zoals ik die in het begin van dit stuk kort uiteenzette: getogen in een sterk geïndividualiseerde samenleving, opgevoed in een vorm van protestantisme, opgeleid in een postmodern academisch discours en herkerstend via een intellectuele route. De Ghanese Adventisten waren daarentegen getogen in een meer collectivistische samenleving, soms opgevoed in pentecostale of charismatische groepen, weinig bekend met postmodern academisch discours en vaak (doch niet uitsluitend) tot het Adventgeloof gekomen via lichamelijke ervaringen (dromen, genezingen, gebedservaringen, muziekbeleving enz.).

Het inzien van de contextuele bepaaldheid van mijn eigen waarden maakt het mogelijk om deze te relativeren en het Bijbels verdedigbare gehalte van de aanvankelijk bevreemdende argumenten van mijn Ghanese geloofsgenoten in te zien: respectievelijk de oproep tot trouw aan de openbaring van God in het geloof van de vaders, de centraliteit van de handeling die het begrip voortbrengt (in plaats van andersom) en de rol van de respons van de mens op de roep van God in het laten ontstaan van gezag.

Recent heeft zich een nieuwe wonderbaarlijke stap in mijn leven voltrokken: ik heb besloten mij te laten dopen - een keuze die met name is gemotiveerd vanuit mijn gegroeide vertrouwen in de Adventistische theologie. Ik zie uit naar de nieuwe discussies met mijn Ghanese medegelovigen die deze keuze zal voortbrengen.

Drs. Daniëlle Koning is cultureel antropoloog en werkt als promovenda aan de theologische faculteit van de Vrije Universiteit, waar zij onderzoek doet naar christenmigranten van diverse etnische komaf in Nederland. dt.koning@th.vu.nl